

diskutable. Jo nærmere vor egen tid desto mere tilbøjelig vil man være til at anse stoffet for så velkendt, at forklaringer er unødvendige. Disse momenter til trods er der i hvert fald eet område, hvor man efter min mening savner en række artikler. Det er med hensyn til kommunikationernes udvikling efter 1850. Få begivenheder har vel grebet mere afgørende ind i det lokale samfund end f. eks. anlægget af jernbanerne. Generalvejkommisariatet fra det 18. århundrede er med, men intet om det moderne vejvæsens udbygning. Den optiske telegraf, som militæret begyndte at anlægge i 1802, og Dansk Post- og Telegrafmuseum er nævnt, men ikke et ord om den rigtige telegraf. Ej heller den tekniske og industrielle udvikling har sat sig mange spor i leksikonet, og dog er der snart meget fra teknikkens barndom, som allerede er gået i glemmebogen og derfor fortjener at medtages.

De nævnte indvendinger må ingenlunde overskygge glæden over det værdifulde arbejdsinstrument, som hermed er skaffet til veje. Lokalhistorisk håndbog af navn skal værket nok vise sig at blive til gavn for manganen en Clio's discipel, som endnu har noget at lære og opfriske — og hvem har ikke det?

Kristof Glamann.

For omtrent hundrede Aar siden paabegyndte Uppsalahistorikeren F. F. Carlson Publikationen af sin »*Sveriges historia under konungarna av pfalziska huset*» (1855—85), hvori han bl. a. for første Gang gav en Skildring af Sveriges indre Udvikling i sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede formet over omfattende Arkivstudier. Værket var og er stadig grundlæggende, men ogsaa i visse Henseender utilstrækkeligt, navnlig forsaavidt som Carlson ikke havde Adgang til Kammerarkivets Fonds. Han var af den Grund afskaaret fra at tage Stilling til den finansielle Rækkevidde af Statsmagtens og Rigsdagens Dispositioner. Allerede Samtiden var opmærksom paa denne Mangel, men først de sidste Generationers svenske Historikere — Sam. Clason, G. Wittrock, J. Rosén, G. Rystad o. a. — har paa bredere Kildebasis og med moderne Metoder kunnet nuancere eller revidere hans Resultater afgørende. Denne Forskningstradition videreføres nu af en lundensisk Disputats af Ola Lindqvist: *Jakob Gyllenborg och reduktionen. Köpe-, pante- och restitutionsgodsen i råfstepolitiken 1680—1692.* (Bibliotheca historica Lundensis IV. Lund 1956. — xi + 279 Sider).

Jakob Gyllenborg tilhørte den Kreds af nyadlede Embedsmænd, som traadte frem efter Johan Gyllenstiernas Død i 1680. Hverken

paa den betydningsfulde Rigsdag i 1680 eller saalænge Claes Fleming fungerede som Præsident for Reduktionskommissionen kunde han dog gøre sig stærkt gældende, utvivlsomt fordi Fleming saavidt muligt hindrede en Reduktion af Købe- og Pantegodser. Først efter dennes Død i 1685 traf Gyllenborg i nært Samarbejde med Kong Karl XI Foranstaltninger til at genoptage Reduktionen af denne Godskategori, d. v. s. Godser, som navnlig Gustav II. Adolf og Kristinas Formyndere havde udlagt til Kronens Kreditorer. Det skete dels administrativt ved Skærpelse af Rentereglerne, hvorved Amortiseringen af Fordringerne fremskyndedes eller ligefrem underkendtes, dels ved Forberedelse af fastere Reduktionsregler, som — med enkelte Undtagelser — knæsattes af »Likvidationsrigsdagen« i 1686. De Resultater, Gyllenborg havde opnaaet ved denne Lejlighed, blev de følgende Aar bragt ud i Livet under hans Ledelse og med Kongens Støtte. I 1688 blev han selv Præsident for Reduktionsdeputationen, og skønt denne Udnævnelse aabenbart udløste en mere haandfast Linie mod Købegodsbesidderne, synes han foreløbig stort set at have villet begrænse Inddragelserne til de Omraader, Rigsdagen havde skabt Hjemmel for i 1686. Han afværgede videregaaende Aktioner mod Pantegodserne, saaledes som Oppositionskredse i Rigsraadet — Rigsmarsk Johan Gabriel Stenbock, Rigskancelliraad Erik Lindschöld o. a. — gjorde sig til Talsmænd for, fordi han ikke ansaa dem for administrativt og finansielt gennemførlige paa daværende Tidspunkt. Fra 1689 voksede Oppositionen under Lindschölds Ledelse til et latent Modsætningsforhold, der tre Aar senere brød ud i aaben Konflikt, da Gyllenborg foreslog nu at underkaste de saakaldte »Restitutionsgodser« (d. v. s. Godser, som Kronen havde konfiskeret fra rebelske adelige i Slutningen af det 16. Aarhundrede, men atter »restitueret« til Ejerne under Karl IX og Gustav II. Adolf) Reduktion. Striden afgjordes først efter længere Tids Forløb, fordi Kongen tøvede, men da til Gyllenborgs Fordel, saaledes at hans principielle Synspunkter dermed blev definitivt fastslaaet.

Lindqvists Bog ligger i Anlæg og Metode ret nær op ad Göran Rystads vigtige Studier over Sveriges indrepolitiske Udvikling 1660—80, men baade kronologisk og sagligt er den snævrere afgrænset end disse. Forfatteren har gennemført sine Undersøgelser sikkert og med betydeligt Skarpsind. Han gør Iagttagelser, som ikke sjældent fører ud over Bogens egentlige Rammer, uden dog at fortabe sig i unødvendige Digressioner, men ogsaa uden at hans Resultater kommer til deres fulde Ret i klare Konklusioner. Særlig betydningsfuld er Forfatterens Redegørelse for Gyllenborgs Program, som han — i Modsætning til den gængse Opfattelse —

kan paavise ikke lod sig gennemføre i Claes Flemings Levetid, men som til Gengæld fastslaas af Likvidationsrigsdagen. Af væsentlig Betydning er det ogsaa at konstatere, at Gyllenborg i de følgende Aar ganske konsekvent synes at følge de Linier op, han selv havde faaet gennemført i 1686, hvorimod Karl XI nok stod bag ham, men ved afgørende Lejligheder optraadte langt mere vaklende end Carlsons myndige Fremstilling lod formode. Det gjaldt baade i 1686 og i 1692. Ligesaa berettiget det er, at Lindqvist lejlighedsvis karakteriserer Gyllenborg som Repræsentant for de nyadlede, borgerlige Embedsmænds Synspunkter, ligesaa utilstrækkeligt er det derfor omvendt, at han i det store Hele lader sig nøje med en Advarsel mod at overdrive dette Aspekt uden at præcisere sin Opfattelse i en samlet Vurdering af sin Hovedperson. Elementerne dertil er til Stede og dygtigt tilrettelagt.

Erling Ladewig Petersen.

I bd. 81 af *«Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinsche Geschichte»* (1957) har dr. John Boyens, Kiel, offentliggjort en bredt formet antikritik: *«Die schleswigschen Verfassungspetitionen der Jahre 1816—1818»* af professor Alexander Scharffs afhandling i forrige bd. om den flensborgske forfatningspetition (se H. T. 11. rk. V, 232). Boyens' indlæg forekommer af liden værdi, men Scharffs imødegåelse i samme bd. *«Zur Beurteilung der Petitionsbewegung 1816—1818»* rummer en række interessante betragtninger om emnet. Scharff har yderligere bidraget til bindet med en artikel om *«Zeugnisse deutscher Volksgeschichte aus dem Herzogtum Schleswig 1848—50»*. Han omtaler her de talrige slesvig-holstenske petitioner fra disse år til nationalforsamlingen (eller centralmagten) i Frankfurt, der befinder sig i det derværende tyske forbundsarkiv, og adresser til den slesvig-holstenske landsforsamling (i arkivet på Gottorp). Så vidt jeg skønner, er Scharff tilbøjelig til — det fremgår vel allerede af afhandlingens titel? — at tillægge disse petitioner og adresser større værdi som udtryk for en folkevilje, end jeg turde gøre. Selv i nutiden er det næppe helt umuligt at få folk til at underskrive på adresser af nærmest stik modsat karakter.

Af interesse for dansk historie er også Th. O. Achelis' afhandling: *«Das Biennium der Christiana Albertina zu Kiel. 1768—1867»*, det tvungne to års studium ved Kiel universitet for folk, der vilde opnå embedsstillinger i hertugdømmerne. Afhandlingen vidner om forfatterens kendte omfattende indsigt i lærdoms-